

АНЂЕЛКО АНУШИЋ

ИСТОЧНА, НА ЗАПАДНИМ КАПИЈАМА

Напиши, чедо моје: *леја вина*.

Тако.

Сад споји те две речи.

Јесам.

И шта си добио?

Лејавина.

Е, то је то. Мештани оба календара, верујући и неверујући људи, као и они који странствују или су Боготражитељи, држе се неке своје ортографије, па придев од именице разлучују, и у књигу утисака овако уписују: *леја вина*, имајући пред очима оно што су видели. Венце виnorodне. Као што има и оних који се држе свога дијалекта, па говоре и пишу: *лијеји вина*. Али свеједно је. Сви имају на уму, а да тога можда и нису свесни, сушт саму: *Крвцу свејте майере цркве*, како је – да ти и то припоменем – написао и записао гласовити сабрат мој, прото и сабирач народног усменог блага са негдашње, а заправо вајкадашње Војне границе, Никола Беговић.

Да, мило моје чедо: каже се лепа вина, а одјекује у овој библијској удољници: *лијеји вина*. Само се у *Књизи њревичној* једнако чита и пише: *Лејавина*. Јер зна се, као што се одувек знало, да сви са истог чокота узбиремо и пијемо. Па зато, ако су календари у завади, зашто би ми, *дјеца Божја*, били?

По томе је ова питорескна, виноградарска подравска долина и добила своју земаљску крштеницу. Своје име. После ће добити и оно што јој је од неба, од почетка света и до краја времена, припадало и завештано. То прво мораш да научиш. То је алфа и омега наше приче. Сад можемо даље.

Додај испред винске речи њену парицу, ону из вечне *Књиге живојш*: манастир.

И шта си сад добио?

Манастир Лейавина.

Е, сад смо на правом месту. На одабраном путу. Сад си, чедо моје, на добром и своме путу. Зато хајде, уђи. Склони се унутра од демона простора.

Али оче, ја никада нисам у(з)лазио. Ја нисам био.

Знам. Али сада усходи снисхођењем, и присети се себе. Видећеш да си био. Небројено пута. Кад је год затребало. И Добра наша, Прерадована Мајка удесила то за твоју добробит. Као и ово сада што је. Уђи, и с тобом ће ући сви који су до сада улазили, и они којима то тек следује. Овде, упамти то, нико никад не улази сам. Јер кад су усходили они који су већ били, и ти си тад био с њима.

Како је њо мођуће, оче?

Зато што је у плану Божјем тако. Он кад, Промислју својом, а нашом руком, зиђе своје храмове, усправља своје Невесте у овој јецајној долини, има на уму сву своју децу, од тог трена који је у вечности, до краја времена. Пази шта ћу ти још казати, чедо моје, да би се лакше сетио себе. Катарина (Кантакузина) Бранковић, кћерка велелепног Ђурђа Бранковића Смедеревца, по Божјем домостроју дошла је овде 1434. године, везујући свету тајну брака са хрватско-славонским баном Улрихом Цељским. У бановим градовима – Медведграду код Загреба, Раковцу код Врбовца и Великом и Малом Калнику код Крижеваца, Катаринин муж у својима војним посадама већ имаше много Срба крајишника који су се борили, и штитили западне капије хришћанства од Исмаилћана. А Катарина је, за сопствене и верске потребе своје посаде, довела са собом свог исповедника, који је 1454. године у Вараждину преписао један апостол *ѡри блађочестивој и христѡљубивој ѓосѡђе књеђиње Канѡакузине дащѡери десѡѡа Ђурђа самодрђца срѡскођо*. Тај *Варађдински аѡѡѡол*, како га ми називамо, данас је готово заборављен, а ми га сматрамо најстаријом писменицом којом су овде, на западним капијама, говорила и писала духовна деца Христова, а штићеници Светога Саве. У овој црквици испред које стојимо молила се и причешћивала кнегиња Катарина. Ту је виђала и тебе, у *курлебалу* твоме! Сећа те се! А сећаш ли се ти ње, чедо моје? Да је, можда, ниси заборавио? А видели су те и задужбинари манастира, два монаха са Свете Горе, који су 1550. године утемељили ову Божју сеницу. О, како те се они још и данас сећају! Ето те сав личиш на *аскурђела* свога! Отиђи у Хиландар, и видећеш их! Моле се за све нас, благочестиву децу Свете Мајке наше и Матере, која је изнад свих мајки и матера.

А сећа те се, није те заборавио, и војвода Владислав Херцеговић, син чувеног Стјепана Вукчића Косаче. После пада његове

земље под Турке, овај властелин је са омањом групом својих сапле-
меника 1467. године прешао на ову страну, и био чувар на запад-
ним капијама. Овај дични Херцеговац виђао те је у цркви Свете
Богородице у Глоговици, чији је старешина био. Стајао си тамо у
курђуји својој са мајчине стране! То је било онда, присети се, кад
си се ти још у Бога уздао, а не у своје малене људске снаге. А шта
је данас твоје уздање, мило чедо моје? Да чујем.

*Оче, ја се сћидим! Ја сам побегао. Издао! Ја се нисам борио
као они војници! Ја нисам остао на овим капијама.*

Већ то што си рекао оправдало те је пред Богом, премда ниси
тражио грешно оправдање. Ти кажеш да си побегао. Али ево, вра-
тио си се, јер имаш коме. А преци твоји, зар си заборавио, одмењи-
вали су те на мртвој стражи, док си ти физички странствовао. Небо
никад не оставља оно што је његово. И пази шта ћу ти још рећи:
ко од нас уопште зна шта је бежање а шта повратак? То само Господ
наш зна, јер то је у његовом плану. Он нас шаље и враћа, кад је то
за нашу добробит. И никад нас не напушта. Одлазак и повратак
– нема једног без другог. Јер, да би човек дошао, вратио се, морао
је некуд, пре тога, да отиде. Да негде бивакује. Избива. То је, чедо
моје, једначина наше земаљске егзистенције коју ми, малени и сит-
ни, настојимо сами да решимо. А то не можемо. Уосталом, куда ми
то можемо отићи, побећи? Јесте, ми смо слободна бића што нам
је Створитељ подарио, али знамо ли ми сами, без Дароватеља, када
нам је тај дар од користи за душу нашу? Ето, и патријарх Арсени-
је Чарнојевић је, по Промисли, покренуо рој својих пчелаца испред
погибељи, а ови су свили своје кошнице, што на северу, у Угарској,
што другде, па се то опет не може назвати бежањем, а неупућенима
је личило на то, већ сеобом. Пресељењем. Да, баш онако како је
и написано: *Има сеоба, смрти нема*. Свети мученик Арсеније био
је и овде 1692. године, у пратњи „три стотине лијепо одјевених и
добро наоружаних коњаника и пјешака, а у цепу је имао царску
дозволу”, како бележи хроничар. Пуна два месеца обилазио је
духовну децу Светога Саве, њихове војводе и кнезове. Нахранио их
је надеждом и богољубивом вером, опасао новом снагом у отпору
унији и неправди које не јењеваху, а које су биле на добробит њи-
хову – жалац у труло месо! Како га је само народ дочекао, међу
којим си био и ти!

Ја?! Ја сам збуњен! Јава или сан ли је ово, оче?!

Да, и ти. Ово је призрак вечности, духовно умиљеније које
нам покаткад шаље Свевишњи, да нам срца не отврдну, да се не за-
боравимо. А био си петогодишњи дечарац, у наручју своје *наврбабе*
са мајчине стране. Могли бисмо јој словесати и име у рукописним
књигама рођених, венчаних и умрлих, у манастирској библиотеци...

Сећаш ли се тог призора, чедо моје? Лист те јесени није имао где да падне од силесије народних глава које су притисле Лепавину и њен свети манастир. А ни зрачак благог михољског сунца земљицу да дотакне. Лепавинци, а било их је оба верозакона, као што их и сада има, не могаху се наслушати смиреноумног гласа Светога Арсенија, ни нагледати красних одежди његових пратилаца. Не сећаш се, јер био си мален, шта је тада казао патријарх који је, као Израиљац некад, „прешао воду као суво и египатско избегао зло”? И сад ми Његове благе речи брује у уху:

Милошна чедо моја у милосном Христју! Ви сїе, слава Богу, овде на сувом и тврдом, а браћа ваща мородоше испред криве сабље главе и нејач своју склањати у мочваре, у блаїто, у кал. Ви на камену зићете и надзићујете, а они сојенице, колибе и блаїне илїтаре у жабокредним, комарним барушїинама подизаху. И оїетї осїајаху главе подићнуїе, а немоли ви нећете! Ви сїе шїїїї и коїље, со и шїамјан на заїадним каїїјама хришћансїива! Бог је један, и сви ви сїе једни! Као шїїо је Сунце једно, а їраведно. Зар оно гледа ко се како крстїи, ко чини грехе а ко живи духовним живошїом? Јер, кад би гледало, мало би се, їремало, јао нама, срдаца и душица у овој сузној долини огрејало. Сви би шїакви сїїали їод овећу крошњу! При шїом, не дао Бог, не їозивам се на недосїїїжну „їраведносїї Сунца” и на одрешење од јеванђељских закона и їроїведи, већ, наїрошїив, да се још чвршће їриљубиїе уза њ свом душом својом и живошїом својим. Заїто вас їризивам, као децу нашу духовну, на дурашну испїраїносїї на овој испїуреној караули где сїе, вољом Пресвїте Троїїце, барјакїтери наде и вере, и да не заборавиїе у војевању своме на ближње, а комшїїе наїосе. Будиїе своїи, док још имаїе себе!

И сам понављам у умној молитви, у безмолвију, овај патријархов завет: „Будимо своїи, док још имамо себе!”

Оче, ја сам и грешник! Ја сам їобегао, а они су осїїали овде где никада није било лако оїсїїаїїи. Зар сам ја бољи од њих? Зар сам вреднији? Зар сам ја био угроженији? На овоме месїу где чаме моје издаїничке сїїоїе, сїїајао је Један од њих. Тврдо и неодсїїуїно. А ја, шїїа сам ја учинио? Кукавельу и ггоисїїи у себи, їредао се!

Добри Бог, чедо моје, не ставља на сву децу своју једнако бреме. Он, који је срцезналац и душезналац наш, зна колико ко може понети. На тај начин Он узвисује и спасава све, дабоме, оне који су вољни да буду узвишени и спасени, јер ништа не чини без наше сагласности. Него, коленоприклони, са мнош, метоху овоме, и срцем ослушни дубину векова који су стали у један дан, а то је овај данашњи, и чућеш што ти је намењено да чујеш.

Тако. И шта допире до срдашца твога?

Бруј! Појмули бруј коме не моџу да разазнам ѿорекло, јер све је ѿомешано.

То су гласови, повици, покличи, запевке Кантакузининих, Владислављевих и Арсенијевих војних пратилаца. Велможа и себара. И топот копита. И кликтај стопа Лепавинаца. И светских путника, боника и земних бродоломника који овде искаше и нађоше утехе и лека. То је река, притока Јордана, која непрестанце тече, и коју могу видети само духовне очи. Чујеш ли ганге пропшне Владислављеве дружине? У част присаједињења овог манастира у обновљену Пећку патријаршију 1555. године, овде је, на великом народном збору, баш на месту где стојимо, записао је тадашњи игуман Григорије, појао гуслар из старе Херцеговине. Певао је о великом и страшном судару земаљског и небеског царства на Косову пољу, где је Христово надвисило Сатанаилово. Да није тако, зар бисмо ми, чедо моје, стајали сада овде? Зар би нас игде било? И зар би се ико игде словесао, и Бога Свевишњега зазивао, одавде, па на све четири стране крста?

Али разабирем још нешто, оче: зајомагање или зајојење, што је од овог двога? Срце ми час каже да је оно прво, час да је оно друго.

То је рид и горко плакање оних који у мукама дванаест хиљада вишлејемских младенаца падоше за веру свога колена. А разбиде се још, и премаша га, и слатко славословљење Божјих пастира и прислужника овог манастира за спасење свих страдалних душа, за умножење светих праведника, да их Свевишњи не заборави у судњем часу. Зато хајде, уђи, чедо моје, склони се од отпале војске анђеоске. Сад си спреман.

Оче, ја осећам у ногама олово, сву шезину земаљску! Ја не моџу да коракнем, да прекорачим.

То је тежина греха овога света. И твога, и мога пада. Пред прагом манастира убијен је 1715. године, руком унијата, игуман Кодрат. Осени се, чедо моје, и прекорачићеш и највишу планину! Тако. Сад си заштићен од сваке светске нечисти и сила његових.

Овде је силно мноштво, оче, које некрестиано нараста, увире и узвире на истом месту. Па се онда разлистава, и свако се види, ѿјојединачен, као листак на дрвету...

Да, то су они који су побегли из света, од Нојиног потопа који у овоме часу буком и бесом носи све пред собом. Чујеш ли хуј његов од кога се срце леди и душа жалуде! Вани је време стало у један светски дан у коме су освет и сутон заменили своја места. А ѿосветљачени пирују уздуж и попреко Шестодневне творевине, приносе жртве златном шлећу, и мисле да ће се спасити... Погледај, и увери се, чедо моје, како Христос уистину јесте Једи-

народни Син Оца својега! И како су путеви до Њега различити, а у суштаству своје исти. Пази, како се различито крсте, и солном мерицом и петерицом, и главу к земљи приклањају, а Истоме се обраћају, и лекове духовне од Истога потребују.

А она слика, оче, с оном женом и оним дејством, којој се моле, и целивају је, кога она представља?

Е, сад смо, чедо моје, дошли до питања чији одговор свако од нас мора сам да нађе, и провери га у себи. Она у коју гледаш, и Која тебе гледа зрительно, погледом истим и под истим углом, ма где стајао и у расположењу каквом год био, представља, пред својим Сином светим, свакога од нас. И још ћу ти рећи само ово: то је икона Пресвете чудотворне Богородице лепавинске. Богородице која поседује моћи исцелитељске. Она је дарак непознатог поклоника из 16. века, и као сви дарови који су Богоугодни, не познају име свог земаљског умотворца и рукотворца. Јер је Господ тако удесио. О, колико је Пресвета досад исцелила болести! Колике је спасила и помогла! Они непрестано долазе, и благодаре, приносећи чудотворној Богородици своју смиреност и скрушеност, покајање и трпељивост, као највише дарове. О, колико је дејство ове иконе овде, на западним капијама! А ко све није насртао, и са којих страна! Вукови и шакали, скакавци и мољци! А истурена наша тврђава са маленом посадом – опстала је! То дејство Чудотворне долази са самог Господњег Престола, и то су часови царства небеског који нам се, грешнима, посвећују. Чедо моје, ми сад, док стојимо овде, у молествију, нисмо у времену, ни на Земљи, у овој кући од блата која је тело наше. Ми смо у оној корабљици, и пловимо на небесни Арапат...

Оче, има ли лека моме сираху? Ја се њлацим бежунца и њоврајника у себи, који се не навиде и зложе. Они су родовски, крвно завађени као браћа рођена! Јер, кад намерим да се враћим, њобежник ми сјане на њуји и каже: сувишне су, њамо куда си наумио, сјоје њвоје! А када одлучим да осјанем, њрогник се обрецне на ме: иди, доцљо, видици и сџм да њици није месјо овде!

Човек је свагде, где год отишао и био, увек код своје куће. Као пуж. Јер је у Господњем дому. Тамо где смо ми, тамо је и Бог. Од нас зависи, од нашег настројења и произвољења, како ћемо и колико, домаћински примити свога Творца и благог Господара. Зар није Адам преступио Божју заповест, па га се опет Овај није одрекао?

Неко каже да је лакше несјати негдо доказати свој њоврајик, своје њрисусјво.

Сваки изгон је изгон из раја, и то се дешава непрестано. Али не у нашем времену и простору. То су њренуји вечности, и ту нема простора ни времена које ми познајемо. И Лазар је био начас нестало,

па се вратио, вољом Онога који је све ово удомостројио. Сви смо ми Лазар до Лазара, из колена у колена. И не престаје никад онај благи позив: Устани, Лазаре! А одсуство и присуство – замисли да је то, чедо моје, глинена монетица. Гледаш је с лица – видиш себе у огледалу земље – окренеш је – на трен си одсутан у својој присутности! И то је смена, наизменична мена светле и тамне стране које су нераздвојне. Ево, ти си сад присутан у својој давнопрошлој и будућој одсутности. Погледај оно Богодетенце у наручју Пресвете чудотворне Богородице лепавинске, и реци ми шта видиш.

Видим... своје дечачко лице, оче.

Тако је, чедо моје. Ти си сад доказао своје присуство. Сад можемо на тренутак ставити тачку на ову причу, и предати је другоме, некоме од овде присутних, да је доприча.

Или поново исприча.